

PILSONĪBAS LIKUMA GROZĪJUMU ĢENĒZE 21. GADSIMTĀ

Runa konferencē „Latvijas pilsonība 21. gadsimtā” 2012. gada 2. martā

Ingmārs Čaklais, Mg.iur.,

Saeimas Juridiskās komisijas Pilsonības likuma grozījumu apakškomisijas priekšsēdētājs

Latvij –obr d sp k ir Pilson bas likums, kuru Saeima pie ma 1994. gada 22. j lij . P d jie groz jumi izdar ti 1998. gada 22. j nij . T tad bija j p aiet tr spadsmi gadiem, lai Latvijas parlaments uzs ktu darbu pie Pilson bas likuma groz jumiem.

TM dien j run par vair k m liet m, kas liek groz t Pilson bas likumu un par pamatojumiem paredz tajai Pilson bas likuma reformai.

Visiem ir zin ms fakts, ka Latvijas Republikas nep rtraukt bas doktr na uzliek par pien kumu Latvijas valstij r p ties un nezaud t saikni ar tiem Latvijas pilso iem un vi u p cn c jiem, kuri laik no 1940. gada 17. j nija l dz 1990. gada 4. maijam, gl bdamies no PSRS un V cijas okup cijas refl mu terora, ir atst ju-i Latviju k b g i, tiku-i deport ti vai min to iemeslu d nav var ju-i atgriezties Latvij .

Krist ne Kr ma rakst šDubult pieeja dubultpilson baiö port l www.politika.lv (<http://ej.uz/dbyy>) nor da, ka Pilson bas likuma p rejas noteikumu 1. punkts nesp j nodro-in t efekt vu tiesisk s saiknes saglab –anu starp Latvijas valsti un –iem pilso iem un vi u p cn c jiem. Pilson bas likums balst s uz dubult s pilson bas aizlieguma principu, ta u m s dien s valstu praks domin pret jais princips, proti, persona var ieg t vai saglab t vair ku valstu pilson bas.

J em v r fakts, ka Satversmes tiesa pozit vi nov rt jusi dubultpilson bas pie aujam bu, ta u nor d jusi, ka šdubultpilson bas jaut jums pamat ir politisks, nevis t ds, kas b tu iz- irams, balstoties uz juridiskiem apsv rumiemö. TM iemesla d Satversmes tiesa atzinusi, ka špilson bas jaut jumu tiesisk regul juma pie em–anai piem t politiskais aspektsö, proti, tie-i šlikumdev js, iz- iroties par labu dubultpilson bas pie au–anai, nosaka ar to, kur m person m un k dos gad jumos dubultpilson ba ir pie aujama, emot v r valsts intereses, politisko situ ciju un pilson bas politikuö. (*Satversmes tiesas 2010. gada 13. maija sprieduma lietā Nr.2009-94-01 16. – 17. punkts*).

Lai nostiprin tu Latvijas pilso u kopumu un papla-in tu Latvijas valsts tiesisk s saiknes ar tai pieder gajiem pilso iem, j pie auj dubultpilson ba savas valsts pilso iem, lai Latvija nezaud tu savu pilso u kopumu un identit ti globaliz cijas, eiropesk s integr cijas un ekonomisk s migr cijas procesos.

Latvijas pilson bu j ieg st ar b rniem, kuriem viens vai abi vec ki ir Latvijas pilso i un kuri dzimu-i rpus Latvijas. T d veid Latvijas valsts uz emtos atbild bu un tiesisko aizsardz bu ar par tiem Latvijas pilso u b rniem, kas dzimst rvalst s.

Svarīgi būtu paredzēt tiesības reālistiski adoptēt būtu kā Latvijas pilsoņi, ja adopcijas brīdī viens vai abi adoptētāji ir Latvijas pilsoņi.

Pilsonības likumkā spēkā esošās pastāv nevajadzīgas vai neefektīvas likuma normas, tādēļ likums jāmaina ar tehniskiem un redakcionāliem.

Visi minētie fakti un likuma nepilnības liekrkoties.

Ierosmīnī darbam 10. Saeimādeva vairākas frakcijas un deputāti. Rezultātā 2011. gadāizskatīšanai Saeimātika iesniegti divi likumprojekti, otrs no Politisko partiju apvienības "Vienotība" frakcijas, otrs no Politisko partiju apvienības "Visu Latvijai! OTVzemei un Brīvībai/LNNK" frakcijas. Saeimāsaņma ar toreizējāValsts prezidenta Valda Zatlera vāstulī ar priekšlikumiem grozījumiem Pilsonības likumā.

10. Saeimas Juridiskā - kā atbildīgā komisija, izvērtējot iesniegtos dokumentus, lēmātālikāvirzīt Politisko partiju apvienības "Vienotība" frakcijas izstrādāto likumprojektu. Jāsaka, ka daudzas likumprojekta normas sakrīt ar otru ierosināto likumprojekta normām un Valsts prezidenta ierosinājumiem. Atīrīgās normas vienotīmies debatējot izvērtēt un nepieciešamības gadījumālikāiekāut likumprojektā.

2011. gada 31. martā 10. Saeimāapstiprināja likumprojektu grozījumus Pilsonības likumā 1. lasījumā, nosakot garu priekšlikumu iesniegšanas termiņu - 2011. gada 1. septembris. Pamatojumsīnī termiņam ir viens, otrs ir viens no Latvijas fundamentālajiem likumiem, kuram izmaš jāizdara lielāpjomā. Tas skars Latvijas valsts pamatelementu - pilsoņu kopumu, par ko bieži un karsti diskutē, tādēļ likuma pieņemšanas gaitā nedrīkst sasteigt. Likuma izmaiņas publiski jāapspriež, par tām jādebatē un jāpanāk, lai rezultātībāLatvijas valsts un latviešu nācījas interesēs. Saeimas darbs būtu kvalitatīvs tad, ja Pilsonības likums netīktu vairs būtiski grozīts 21. gadsimtā.

Nopietnībā un nozīmīgākādu 10. Saeimāpievēršām jāutjūtam pierādā fakts, ka atbildīgā - Juridiskā komisija, uzskatot, ka - likumprojekta grozījumi ir paīnozīmīgi, izmantojot Saeimas Kārtības rullī 155. pantānoteiktās tiesības, veidot ne vairāk divas apakškomisijas, vienu no tām izveidojā tieī apakškomisiju darbam ar grozījumiem Pilsonības likumā. Man tīkā uztīctā tās vadībā un komisijās kā aktīvu darbu.

Apakškomisijas deputāti, jau pirms kum vienotī s, kā plaījā debatē par grozījumu pamatām m, tās saredzot ētras. Savīekājā lietoānām s tās nosauc m: štrīmdinīeku pilsonībā, tādēļ tie pilsoņi, vai viņu pācņcīji, kas Latviju pameta pāc 1940. gada un nosacīti, vai reālī naturalizējās r zemēs; šnepīlsoņu būrni, Pilsonības likumā 3. primāntā izpratnē, šjaunaizbraucīji un viņu pācņcīj, viņu problēmās un saīknes ar Latviju saglabāna, un, visbeidzot, ceturtā daā o tehniskie un redakcionālie labojumi.

Pilsonības likums savas izmaiņas pirmkārt un galvenokārt gaida viena iemesla dēļ – ir kardināli mainījusies situācija, kur uzturas un kur dzīvo mūsu valsts pilsoņi. Viena liela daļa izbrauc, bet demogrāfiskā situācija liecina, ka Latvijas pilsoņu skaits samazinās. Mums katrs latvietis, katrs pilsonis ir svarīgs, bet brīdī, kad mūsu cilvēks iegst citas valsts pilsonību, mūsu likums paredz viņa šatteikānos, vai pilsonību atēmt.

Saskaņā ar Pilsonības un Migrācijas lietu pārvaldes publiski sniegto informāciju – iemesla dēļ viņi gadietiek zaudēti 400 pilsoņi – 100 gadījumos pilsonība tiek atēmta, 300 pilsoņi atsakās paši. Pie kā tendence ir – iem skaitiem palielināties, tādēļ pirmārais – o grozījumu jautājums ir pilsoņu skaita saglabāšana un palielināšana, vispirms – dubūlpilsonība.

Brīdī spēkā esošais likums ir aizgājušais gadsimta likums. Sliktākā nozīmē. Likuma normas ir tūnovecājušas, ka kalpo studentiem par darbamateriālu mācībās, kur trenēt savas prasmes kādu, neprecīzīti un pretrunīgi meklētān. Kad Saeimā sākām debatēt par likuma grozījumu normām, tikaaicināti gan tiesību eksperti, gan deputāti, kas 90-ajos gados strādāja pie likuma pirmās reakcijas izstrādes, piemēšanas gaitas un būtības.

2011. gada pavasarī apakškomisijas darbu nācēšpārtraukt pēc Valsts prezidenta rīkojuma Nr. 2, kam sekoja 10. Saeimas atļāšana un 11. Saeimas rīkošanas vāļānas. Pirms vāļānām gan bija atsevišķi deputāti un frakciju politiski piedāvājumi veikt likuma grozījumus atsevišķos jomās, tāu apakškomisijā atbildīgā lēmumā nedalīt ierosinājumus un Pilsonības likuma visus grozījumus izdarīt tikai un vienīgi vienlaicīgi. Aicinājām visas frakcijas likumprojektu šneskaldīt, aut apakškomisijai aktīvā darbu pārtraukt un atsūtīt tikai 11. Saeimā.

11. Saeima sākot uz savu darbu 2011. gada oktobrī, uzreiz lēma turpināt darbu pie likumprojekta, pārēmot to no 10. Saeimas. No jauna tika izveidota apakškomisija, –oreiz to nosaucot par Juridiskās komisijas Pilsonības likuma grozījumu apakškomisiju. Katra frakcija var deleģēt darbam apakškomisijā ne vairākkādivus deputātus.

Uzsākot darbu mainīt sastāvu, jaunā apakškomisija pārēma jau 10. Saeimas iestrādes. Tika apkopotā visi 10. Saeimā izmantotā materiāli, jaunpienācējus iesaistīja komisijas darbā, iepazīstinot ar protokoliem, pētījumiem un komisijas flū audio ierakstiem.

11. Saeima uz pirmās dienas 2011. gada 17. oktobrī, bet jau 10. novembrī jaunā Saeima pieēma 1. lasījumā likumprojektu Grozījumi Pilsonības likumā, nosakot par priekšlikumu iesniegānas termiņu 2012. gada 1. janvārī.

Visu novembri un decembri apakškomisija turpināja debātes. 2012. gada 1. janvārī bija sāēmtā 69 priekšlikumi. Daffi no tiem otā konkrēti un attiecīgi noformēti, daffi –

Ja paskatās uz visu dubultpilsonības institūciju kaitību, pirmkārt, runājam par vēsturisko netaisnību. Pilsonības likuma Pabejās noteikumos noteikts, ka šLatvijas pilsoņi un viņu pēcnācēji, kuri laikā no 1940. gada 17. jūnija līdz 1990. gada 4. maijam, gēlbdamies no PSRS un Vācijas okupācijas režīma terora, ir atstājuši Latviju kā bēgļi, tikuši deportēti vai min to iemeslu dēļ nav varējuši atgriezties Latvijā un –aj laikā naturalizējušies valstīs, saglabāties pilsonības reģistrācijā Iedzīvotāju reģistrācijā Latvijas pilsoņi un pēcnācēji reģistrācijas pilnāpjomā bauda pilsoņa tiesības un pilda pilsoņa pienākumus, ja reģistrācija notiek līdz 1995. gada 1. jūlijam. Ja –s personas reģistrācijā pēc 1995. gada 1. jūlija, tām jāatsakās no citas valsts pilsonības (pavalstniecības).

Tad –obr dēļ pastāv Latvijas pilsoņi, kuriem ir pieauta dubultpilsonība. Pēc PMLP ziņām uz 2010. gadu tādā bija aptuveni 20000 personas. Pēc mediju publiskotās informācijas, 2006. gadā ASV dzīvoja 60000 –70000 ASV pilsoņi, kas sevi uzskata par latviešiem vai līviem, vai viņu pēctekiem, bet tikai 15000 no tiem bija Latvijas un ASV dubultpilsonība.

Uzklausot visus faktus un viedokļus, apakškomisijā vienoties, ka Pilsonības likumā nav jā saglabā –is 1995. gada 1. jūlija datums un nav jā uzliek kāds jauns, tādēļ jā paredzot, ka jebkuram pilsonim vai tē pēcnācējam, kas atbilst minētās normas ierobežojumiem, ir tiesības atjaunot Latvijas pilsonību, nezaudējot savas mētnes zemes pilsonību.

Debates par dubultpilsonību, daļēdiem tās aspektiem un iespējamiem risinājumiem, kā arī ierobežojumiem ir ikdienas Pilsonības likuma apakškomisijas darbs. Vairāk jā uztur diskusijas esam apzināti atstājuši atvērtas. Tai skaitā gaidot mēsu –sdienas konferenci šLatvijas pilsonība 21. gadsimtā.

Strādājot pie Pilsonības likuma grozījumiem komisija, vai es personāli esmu saņēmis vairākus sešdesmit vēstules, daudzus tālrunā zvanus, bijušās neskaitāmas tikšanās ar cilvēkiem, kam –ie jā uztur aktīvi. Visa – komunikācija, galvenokārt, saistīta ar konkrētiem dzīves stadijām un cilvēku likteņiem. Škot ar cilvēku, kas joprojām dzīvo Amerikas Savienotajās Valstīs ar vienu PSRS pasi kabatā un ikdienas bailēm, turpinot ar cilvēkiem, kuriem savulaik Latvijas diplomāti kā dāni skaidrojuši situāciju, mudinot vētkus pieteikties, bet nepaskaidrojot, ka anketas jā izpilda ar parakstiem. Tādā latviešu meitene, kas ikdienas darba gaitās nevar pierunēt savu otru pusīpiereģistrēt savu bērnu par Latvijas pilsoņi, jo šdarba laikā nav tam laika. Un, protams, mums vienlīdz svarīgi ir visu mēsu diasporās daļēdu organizāciju aicinājumi, gan no Latviešu apvienības Austrālijā un Jaunzēlandē, gan Maskavas Latviešu kultūras biedrības un Krievijas Latviešu kongresa, gan Pasaules Brīvo Latviešu apvienības un citiem.

Dubultpilsonība ir daudz plusu un mēnsu, tai ir daudz – autu un tās nebūt nav neizvērtētas, ne izprastās. Ne tikai sabiedrībā kopumā, bet arī tiesību ekspertu un politiķu vidū.

Tā piemēram, ņoti svarīgi ikreiz debatēt par dubultpilsonību izīirt divus jautājumus - vai persona bija Latvija pilsonis un tad iegūva citas valsts pilsonību, vai otrādi ņo persona ir citas valsts pilsonis un tad iegūvis Latvijas pilsonību. Un katrā no šīm situācijām veido citu tiesību normu piemērošanas kārtības iespēju. Lai gan ir lādzība, bet atīir bas pastāv gan tīri sadzīviski, gan pīc bītas.

Tajā pašā laikā mums ir jārisināsar kārtīgi daudz jautājumiem, uz kuriem īlikuma ietvaros ir vajāb šī atbildē. Tā, piemēram:

Vai ikvienam bijuāajam Latvijas pilsonim vai vīa pīc nīc jām ir tiesības uz Latvijas pilsonības iegīānu?

Vai pilsonības iegīānu var ietekmēt valsts valodas prasme, Latvijas vēstures zināšanas vai fakts, ka ar turpmāk nav paredzama vīa tieāsaikne ar Latviju?

Vai dubultpilsonis, kas nedz vos Latvijā, baudīs visas Satversmē un Latvijas likumos noteiktās tiesības?

Vai dubultpilsoņi var spēlēt tiesīsaēimas vai pāvaldību vīlānās, ja vīi nedz vo, neplānoz vot vai vispār Latvijā nav bijuīi?

Vai dubultpilsoņiem paredz tīk dī atīir gīpienkumi attiecībā uz nodokļu maksājumiem, ēmot vīr pakalpojumus, ko valsts sniedz veselības aprīpes un citās jomās?

Vai dubultpilsonis var saēmt sociālo nodroīnājumu un citu aizsardzību, ko Latvijas likumdoāna paredz Latvijas pilsonim?

Ja ir izveidojies pīrr vums vairāks pāaudz s, vai īs tiesības saglabājas? Ja jā, tad cik pāaudz s saglabājas?

Vai dubultpilsonības iegīānai ir nozīme pretendenta apliecinājumam atgriezties Latvijā vai kādā citā saiknē ar valsti?

Noteikti jārunāpar šīu, ka īobr dī Latvijas pilsonis iegīst citas valsts pilsonību. Cik dubultpilsonības pieāujamas vienam Latvijas pilsonim?

Un daudzi citi nozīmīgie jautājumi.

Protams, galvenais, kā pīc runājam par dubultpilsonību ņo ikviens Latvijas pilsonis, vīa pīc nīc jās, kas ir lojāls mīsu valstij un protams ikviens latvietis vai līvs jebkur pasaulīir Latvijas valstij ņoti nozīmīgs un svarīgs.

Mums ir svarīgi ar vīsi tie Latvijas pilsoņi, kam tiesāsaē atēmta pilsonība vai kas attiekuīes šlabprītīģo. Pie ēmot likumprojektu, mums ne tikai jā dod iespēja vīiem atgīt Latvijas pilsonību, paredzot tam pāu procedūru, bet ar valsts vīrdīj atvainojas par izdarīto pīrestību. Bez nosodījuma, bet ar patiesu vīelmi atgīt šsav jōsō!

Pilsonības likuma reforma patiesi ir ņoti āpjomīga. Tā pīc pāts svarīgāis debatēt ne tikai Saeimā, āpakīkomisijā vai partiju frakcijās, ne tikai ekspertiem, tiesību speciālistiem, bet svarīgi īo sarunu pīrnest uz publisko telpu, ar āktualizīt īo jautājumu katram sabiedrības loceklim, lai to pīrspīestu intereūkopās, darba vīet s vāīimenē. Tad īis likums pīc bītas 21. gadsimtā vāirs nebītu gīroz mīs. Ar īdu attieksmīstr dī

gan frakcijas, gan apak-komisijas deputāti, gan ar konstitucionālo tiesību eksperti, kam lūgts palīdzēt likuma grozījumu izstrādes gaitā.

Valstij ir jāpieņem būtiskie grozījumi, bet tie nevar palikt tikai oficiālā laikraksta lappusēs. Valstij aktīvi jāskaidro šie grozījumi, jānodrošina informācijas pieejamību visām interesentu grupām visām pieejamajās valodās, jāizglotina valsts pārvalde, diplomātiskie pārstāvniecības un tiesas, lai nebūtu aplamību likuma pieņemšanā.

Valstij ir jāaicina zinātniekus veikt plašāku uzmanību pilsoniskajiem un dod savus skaidrojumus gan par likumu, gan tās pieņemšanu. Jo sevišķi nodrošinot, lai likuma pieņemšana atbilstu likumdevēja mērķiem un gribai.

Pats personīgi esmu ticis ar latviešu diasporas pasaulē pārstāvjus, uzrunājis sabiedrību ar mediju, preses un sociālo tīklu starpniecību, aicinot rakstīt vārdus ar ierosinājumiem, aprakstīt dzīvīstus. Tā rezultātā atsaukuma iesaukumi daudzi, saņemts plašs atbalsts ieteikumu, pieņemšanai un skaidrojumu. It sevišķi gribu uzteikt Austrālijas tautiņus par nesavtīgā dalību ar idejām un ierosinājumiem.

Pilsoniskā likuma grozījumu normas nevar būt jātas jūtas, par ko notiek strīdi, tas var būt jātas jūtas, par kuru notiek tikai sarunas.

Ļoti daudz Eiropas savienības valstīs kļūst aktuālas debātes par katras valsts pilsoniskā likumiem, Latvija ar savu redzējumu var palīdzēt šai jautājumā un dalīties pieredzē.

Apak-komisija jau ir tikusi galā aptuveni ar pusi no iesniegtajiem priekšlikumiem un ir apmēram pilnā strādātā līk. Ceru, ka ar visu mūsu kopīgajiem spēkiem, likums tiks pieņemts jau vasarā.

Vienlaicīgi paslavējot par racionālu darbu katru, kas strādā apak-komisijā, gribu pateikties gan valsts prezidentam Andrim Bērziņam par interesi pilsoniskā likuma izmaiņu procesā, paldies arī Saeimas juridiskajam birojam un tā vadītājam Gunram Kusiņam par kungam, pieaicinātajiem ekspertiem, Saeimas darbiniekiem, kas palīdz mums sagatavoties ikdienas darbībai. Nevelti kļūst oti augstas raudzes tiesību eksperts – apak-komisijas darbu vārti jātas šīs ir pareizais ceļš – Latvijas Republikas Saeimā būt jātas pieņem ikviens nozīmīgs likums.

Uz to ar ticamies!